

УДК 657.6

В. М. ПАРХОМЕНКО,

*д. е. н., професор, засл. економіст України,
Національна академія статистики,
обліку та аудиту*

ВДОСКОНАЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ – СКЛADOVA ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

З метою впровадження в Україні європейських стандартів життя та виходу України на провідні позиції в світі Указом Президента України [2] затверджено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020».

Урядом також задля її виконання затверджено відповідну Програму [5]. Зокрема, нею передбачено поширити безпосереднє застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) на видобувні компанії.

«Стратегія – 2020» передбачає 4 вектори руху вперед, за якими має бути реалізовано 62 реформи.

За вектором розвитку (26 реформ) передбачається забезпечити сталий розвиток держави, відновлення макроекономічної стабільності, забезпечення стійкого зростання економіки, створення сприятливих умов для ведення бізнесу та прозорості податкової системи. Для цього передбачається проведення структурних реформ у сферах бюджетних відносин і фінансового контролю, податкової політики і фінансового сектору, статистики і дерегуляції підприємництва, розвитку малого і середнього бізнесу.

Для забезпечення виконання цих завдань вбачається актуальним окреслити такі напрями і завдання вдосконалення бухгалтерського обліку і звітності, включаючи сферу регулювання цих питань.

1. Малому бізнесу необхідно замінити складну на більш спрощену методику складання звітності про фінансові результати на засадах «характеру витрат».

У сфері розвитку малого підприємництва регулятору необхідно спростити для малих підприємств бухгалтерський облік, зокрема, скасувати не укомплектовану необхідними методичними інструментами і тому непридатну для складання звітності систему бухгалтерського обліку без застосування подвійного запису. Також вбачається актуальною заміна складної на більш спрощену методику складання Звіту про фінансові результати на засадах «характеру витрат», що скоротить на 20% кількість необхідних для відкриття і ведення рахунків бухгалтерського обліку разом з показниками такого звіту та спростить визначення фінансового результату і калькуляційні розрахунки. Потребуватимуть ретельної та

виваженої оцінки будь-які наміри регуляторів про можливе збільшення обсягу звітної інформації для малих і середніх підприємств. Завдання із наближення української фінансової звітності та європейської у зв'язку із Угодою про асоціацію між Україною та ЄС автором висвітлені окремо [8]. Пропозиція С. Ф. Голова щодо конкретизації переліку норм Директиви 2013/34/ЄС для їх імплементації у законних та підзаконних актах України [10] покращить виконання цього завдання.

2. «Оброки звітністю» утворюють складнощі та зайві витрати бізнесу, затримують зростання економіки.

У напрямку дерегуляції бізнес очікує скорочення багатоваріантності елементів облікової політики. Інколи це обертається для підприємств значними додатковими витратами на ведення бізнесу. А як з цим негативом досягнути визначеного Президентом орієнтиру «увійти у 30-ку країн за рейтингом Світового банку “Doing Business”»?

Наприклад, сьогодні підприємствам дозволено обрати один з двох методів складання Звіту про рух грошових коштів від операційної діяльності. Але підприємства державного сектору, які оберуть прямий метод, змушені ще додатково, включаючи підприємства, що зобов'язані застосовувати лише МСФЗ, складати та подавати за наказом Мінекономрозвитку України [7] щоквартально Звіт про виконання фінансового плану, в якому передбачено наведення показників руху грошових коштів від операційної діяльності за непрямим методом. А хіба створює сприятливі умови для ведення бізнесу і скорочення на це витрат дублювання до 40–50% у Звіті про виконання фінансового плану тих самих показників, що містяться у формах фінансової звітності, які вимагають від підприємств додати до Звіту про виконання фінансового плану? Такі «оброки звітністю», які мають місце і у статистичній звітності, і у звітності, яку підприємства подають комісіям з регулювання цін і тарифів тощо, утворюють складнощі та зайві витрати бізнесу, затримують зростання економіки. Тож тут є поле для дерегуляції.

А чи так обов'язково потрібна варіантність періодичності визначення середньозваженої собівартості запасів при вибутті? Адже вигода від отримання такої інформації за період менший, ніж місяць, сумнівна у порівнянні з витратами на процедури її документального оформлення та обчислення. Таке саме запитання актуальне і щодо іншої варіантності облікових процедур. Потрібно скорегувати у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» порядок відображення переоцінки при досягненні нульової залишкової вартості ще придатних для подальшого використання основних засобів, адже така методика відкидає застосування потрібного для цього випадку Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 28 «Зменшення корисності активів».

Напевно це не всі проблеми, які потребують дерегуляції та удосконалення нормативного регулювання бухгалтерського обліку.

3. У напрямку «деподатківізації» потрібно звільнитися від податкового спрямування складу витрат.

Наступним вектором розвитку бухгалтерського обліку в спектрі стратегії сталого розвитку є його «деподатківізація», спрямування на повне та неупереджене розкриття у фінансовій звітності суттєвої інформації, що також сприятиме усуненню зайвих витрат на ведення бізнесу. У напрямку «деподатківізації» потрібно звільнитися від податкового спрямування складу витрат для малих підприємств і підприємств державного та комунального секторів економіки, обліку сум з пільгового оподаткування.

Необхідність відображення у фінансовій звітності інформації не тільки про фактичні, а й про потенційні наслідки подій, яка потрібна власникам та іншим користувачам фінансової звітності для врахування при прийнятті рішень, актуалізує важливість розроблення поглиблених методологічних засад бухгалтерського обліку таких об'єктів як непередбачені активи і зобов'язання (зокрема, щодо зобов'язань при звільненні підприємства від сплати податків), контрактні, гарантійні, заставні зобов'язання та активи, активи, отримані для ведення діяльності на різних правових режимах (зокрема, отримані в управління, отримані в концесію). Деякі інші проблеми «деподатківізації» бухгалтерського обліку автор висвітлював раніше [9], менша частина яких на сьогодні вже вирішена.

4. Безпека бізнесу потребує створення умов і правил для забезпечення підвищення якісних характеристик обліково-звітної інформації.

У векторі безпеки бізнесу за «Стратегією – 2020» вбачається необхідним створення умов і правил для забезпечення підвищення якісних характеристик обліково-звітної інформації, зокрема поширенням уніфікованих підходів та оцінок подій для коректного відображення їх у фінансовій звітності. Це актуалізує питання інвестиційної безпеки як підприємства, яке має намір залучати інвестиційний капітал, від можливого витоку конфіденційної інформації, так і інвестора, який має бути впевнений в якості інформації, отриманої з оприлюдненої фінансової звітності підприємства.

Основою такого підходу могли б бути міжнародні та національні стандарти (з урахуванням їх вищезначеного та іншого вдосконалення) разом із європейськими директивами. На сьогоднішній день на заваді цьому стоять не тільки доповнені в останні кілька років «негараздами» національні регламенти бухгалтерського обліку, а й нормативні

документи більш високого рівня регламентації. Зокрема, для підприємств державного і комунального секторів економіки, на відміну від інших підприємств, за відповідним циркуляром Мінфіну суми премій працівникам і фінансових результатів від вибуття основних засобів не відображаються у складі витрат, що створює непорівнянність (і, відповідно, неякісність і небезпеку користування) інформації, отриманої за таким циркуляром, та може бути інструментом демпівування. Крім того, тим самим підприємствам державного сектору економіки не дозволяється створювати резерв сумнівних боргів за дебіторською заборгованістю, що утворилася менше 18 місяців тому [3], або взагалі не дозволяється створювати такий резерв у разі незатвердження річних фінансових планів [4]. Уявимо, яку «якісну і безпечну» інформацію отримує користувач фінансової звітності, підготовленої у цих випадках за вимогами зазначених рішень. Такі обмеження від загальних підходів навіть не можуть обійти підприємства державного сектору економіки, яких перевели на обов'язкове безпосереднє застосування МСФЗ.

Для підвищення якості обліково-звітної інформації потрібно позбутися ще одного рудимента. За українським регламентом [6] забезпечення виплат відпусток усі підприємства мають створювати на основі планових показників поточного року. По-перше, як це зробити, якщо більшість юридичних осіб взагалі не мають планових служб або працівників, що займаються плануванням таких показників? По-друге, планові показники з'являються у II, а то і в III кварталі поточного року на поточний рік. Бухгалтерська ж служба має вже у лютому за січень визначити і відобразити у регістрах бухгалтерського обліку за січень витрати і зобов'язання з такого забезпечення. Отже, враховуючи реальний стан потрібно трансформувати українську методику за зразком МСФЗ, тобто визначати таке забезпечення за досвідом минулого року. Така конвергенція не матиме сумових наслідків, але зробить використання цього інструменту більш коректним та незалежним від вад планування.

В аспекті безпеки обліково-економічної інформації вбачається необхідність підвищення усвідомлення і відповідальності працівників бухгалтерських служб за неухильне дотримання стандартів і методик з підготовки якісної інформації, нейтралізації витоку її конфіденційної частини, створення (удосконалення) мотиваційно-дисциплінарного механізму. Водночас ризики створення та отримання неякісної та некоректної звітної інформації закладені методикою визначення показників і заповнення форм фінансового звіту, яка не має статусу обов'язкового регламенту для застосування при складанні відповідної звітності підприємства і консолідованої звітності холдингу.

Стратегія сталого розвитку передбачає реалізацію програми залучення інвестицій. У зв'язку з цим імовірним напрямком розвитку бухгалтерського обліку вбачається подальший вибір суб'єктами господарювання, які мають намір залучити інвестиції, безпосереднього застосування разом із більш досконалішими технічними, енергоефективними, екологічними, соціальними стандартами МСФЗ. Правові умови такого добровільного вибору створені в Україні [1]. Справа за опануванням МСФЗ працівниками відповідних служб таких підприємств. Думаю, тут також є місце для реалізації призначення і можливостей закладів вищої освіти.

5. Україна ставить завдання через кілька років увійти до 50-ти кращих країн за результатами міжнародного дослідження якості освіти.

Виконання Стратегії сталого розвитку України передбачає підвищення якості освіти. Отже, одним із векторів еволюції бухгалтерського обліку повинен бути напрям посилення як теоретичної, так і особливо практичної підготовки і перепідготовки кадрів із глибоким вивченням принципів переваг і суттєвості національної системи бухгалтерського обліку та систем бухгалтерського обліку інших країн і міждержавних об'єднань. Потрібні розроблення і запровадження нових методів навчання, запровадження дієвих індикаторів навчального процесу, підвищення кваліфікації бухгалтерського персоналу та викладацького складу, більш змістовне наповнення навчальних програм ситуаційними завданнями, пов'язаними з реалізацією актуальних завдань розвитку економіки, удосконалення обліку, звітності, аудиту. Адже Україна ставить амбітне завдання через кілька років увійти до 50-ти кращих країн за результатами міжнародного дослідження якості освіти.

Звичайно, конкретні умови господарювання холдингу, корпорації чи підприємства можуть потребувати деталізації та актуалізації векторів розвитку. Але безперечним є те, що завдання із удосконалення бухгалтерського обліку як складової економічного зростання мають бути намічені і здійснюватися повсюдно.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://medsprava.com.ua/regulations/8450/466655/>

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2006 р. № 1673 «Про стан фінансово-бюджетної дисципліни, заходи щодо посилення боротьби з корупцією та контролю за використанням державного майна і фінансових ресурсів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1673-2006-%D0%BF>

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2012 р. № 899 «Про порядок здійснення витрат суб'єктами господарювання державного сектору економіки у разі незатвердження (непогодження) річних фінансових планів у встановленому порядку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/899-2012-%D0%BF>

5. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 березня 2015 р. №271-р «Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» у 2015 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/213-2015-%D1%80>

6. Наказ Міністерства Фінансів України про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», від 31 січня 2000 р. № 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>

7. Наказ Мінекономрозвитку України від 2 березня 2015 р. № 205 «Про затвердження Порядку складання, затвердження та контролю виконання фінансового плану суб'єкта господарювання державного сектору економіки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0300-15>

8. Пархоменко В. М. Євроконвергенція бухгалтерського обліку / В. М. Пархоменко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2014. – № 8. – С. 3–4.

9. Пархоменко В. М. Сучасні проблеми бухгалтерського обліку / В. М. Пархоменко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2015. – № 1. – С. 3–5.

10. Голов С. Ф. Регулювання бухгалтерського обліку і аудиту в ЄС та виклики для України / С. Ф. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2014. – № 10. – С. 10.